



# DISKRIMINERINGSNEMNDA

Offentlig versjon

**Sak 21/258**

**A**

**mot**

**B fengsel**

**Vedtak av 17. november 2021 fra Diskrimineringsnemnda,  
sammensatt av følgende medlemmer:**

**Torstein Frantzen (nemndleder)**

**Usman Ivar Shakar**

**Møyfrid Eggebø**

---

**Postadresse**  
Diskrimineringsnemnda  
Postboks 208 Sentrum  
5804 Bergen

**Telefon**  
(+47) 90933125

**E-post**  
[post@diskrimineringsnemnda.no](mailto:post@diskrimineringsnemnda.no)

**Hjemmeside**  
[www.diskrimineringsnemnda.no](http://www.diskrimineringsnemnda.no)

Saken gjelder spørsmål om et fengsel har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion, ved å servere muslimske innsatte mat som inneholder svin uten å informere dem om innholdet.

Saken gjelder også spørsmål om et fengsel har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion, ved å gi muslimske innsatte et dårligere mattilbud enn andre.

### **Bakgrunn for saken**

A er muslim og spiser ikke svin av religiøse årsaker. Han har vært innsatt ved avdeling X i B fengsel siden [dato] mars 2021.

B fengsel er et fengsel med høyt sikkerhetsnivå. Fengselet bestiller mat til de innsatte fra C fengsel. C fengsel har en liste over hva innsatte i B fengsel ønsker av drikke, samt opplysninger om deres allergier og behov for spesialkost. Mat bestilles via telefon tre ganger i uken, med utgangspunkt i denne listen. B fengsel kontrollerer ikke hva maten inneholder. Maten leveres vakuumpakket. Eventuell spesialkost skal være merket med for eksempel «svinefri», «glutenfri», eller «laktosefri».

#### *Servering av svin*

A hevder å ha blitt servert svin ved fire andre anledninger, siden han ble innsatt i B fengsel den [dato] mars 2021. A har imidlertid ikke datert eller nærmere beskrevet de to første hendelsene, og disse er heller ikke kommentert av B fengsel. De to nyeste tilfellene er partene enige om at har funnet sted.

Den 26. april 2021 ble det servert ertesuppe til middag ved avdelingen. A la merke til at suppen inneholdt kjøtt, uten at det fremgikk av merkingen hvilken type kjøtt det var. Han ba derfor en ansatt ved fengselet om å ringe til matleverandøren og spørre om innholdet. Den ansatte fikk da bekreftet at suppen var mangelfullt merket, og at den inneholdt svinekjøtt. Som følge av dette ble suppen ikke spist av de muslimske innsatte.

Den 11. juli 2021 ble det igjen servert suppe med svinekjøtt til middag. De innsatte ble ikke informert om at suppen inneholdt svin, og A oppdaget ikke forholdet før han hadde begynt å spise. På spørsmål bekreftet de ansatte ved fengselet at suppen inneholdt svinekjøtt. Den 24. september 2021 tok B fengsel kontakt med C fengsel for å få svar på hva feilservingen skyldtes. C fengsel kunne da bekrefte at de hadde tilberedt en suppe med svinekjøtt, uten at det ble tilberedt et svinefritt alternativ. De kunne imidlertid ikke huske «hvilken dag/måned det gjaldt».

A informerer videre om at alle innsatte, også innsatte som ikke spiser svin, rutinemessig får servert desserter som inneholder gelatin. De innsatte blir i disse tilfellene ikke informert om at maten inneholder produkter fra svin. B fengsel

bekrefter at innsatte som oftest får servert dessert i helgene, og at disse dessertene noen ganger inneholder gelatin.

### *Dårligere mattilbud*

I april 2021 ble det servert svineribbe til middag ved avdelingen. Innsatte som ikke spiser svin, fikk kjøttkaker som alternativ til ribben. Kjøttkakene hadde vært fryst ned siden 7. juli 2020, omtrent 9 måneder tidligere. Svineribben hadde ikke vært nedfryst, og var dermed av nyere dato.

Torsdag 28. mai 2021 fikk innsatte utdelt pålegg for kommende uke, og A beskriver at han fikk utdelt kalkunpålegg som gikk ut på dato kun to dager senere. Han fikk ikke bytte pålegget. B fengsel har ikke tatt stilling til hvorvidt den konkrete hendelsen har funnet sted, men ser det ikke som usannsynlig.

A sendte klage til Diskrimineringsnemnda den 25. april 2021. Klagen ble mottatt per post den 4. mai 2021.

## **Partenes syn på saken**

*A har i hovedsak anført:*

### Servering av svin

B fengsel har diskriminert ham på grunn av religion, ved å servere ham mat som inneholder svinekjøtt.

Den dårlige behandlingen består i at A har fått svinekjøtt til middag ved flere anledninger, til tross for at fengselet er kjent med at han ikke spiser svin av religiøse årsaker. Fengselet har også servert ham desserter som inneholder gelatin, uten å opplyse om innholdet.

På grunn av As muslimske tro er det svært problematisk for ham å innta svin, og det oppleves som utfordrende å få fengselet til å forstå dette. Han presiserer at «det holder ikke i vår religion å si at det var en feil. Spesielt når det skjer flere ganger».

Fengselet har vist at de ikke tar muslimske innsatte på alvor når innsatte sier at de ikke kan spise svin. I løpet av kort tid har det skjedd flere feilserveringer som har resultert i at muslimske innsatte har inntatt svinekjøtt. Likevel har fengselet unnlatt å iverksette tiltak for å forhindre at feilen gjentar seg, og de har ikke reagert overfor matleverandøren. C fengsel kan heller ikke høres med at feilen i matproduksjon skyldes menneskelig svikt, når den samme feilen skjer så mange ganger. De innsatte har også klaget på feilen tidligere, og matprodusenten burde dermed være mer bevisst på problemet. Det virker for A som at feilen gjentar seg fordi C og B fengsel egentlig ikke bryr seg nevneverdig om at denne typen feil skjer. A har også merket seg at muslimske innsatte jevnlig får servert feil mat, samtidig som fengselet alltid klarer å servere riktig mat til innsatte med allergier eller andre matpreferanser.

A opplever på bakgrunn av dette at B fengsel enten ikke tar inn over seg hvor problematisk det er for ham å spise svin, eller at fengselet av andre, fordomsfulle årsaker ikke bryr seg om at det er ubehagelig for ham. Uansett hva som ligger bak deres manglende vilje til å ta grep for å forhindre at feilservingene gjentar seg, er dette diskriminerende.

B fengsel kan heller ikke høres med at de har gode rutiner for å forhindre denne typen feil. Dersom rutinene var egnet til å fange opp feil i produksjon og merking av mat ville det ikke skjedd så mange feilservinger.

#### Dårligere mattilbud

B fengsel har diskriminert ham på grunn av religion, ved å gi han et dårligere mattilbud enn andre, siden han ikke kan spise svin av religiøse grunner.

Innsatte som ønsker svinefri mat får sjeldnere tilbud om ferskt kjøtt, sammenlignet med andre. Dette illustreres ved hendelsen i april 2021, da muslimske innsatte fikk servert kjøttkaker som hadde vært nedfrosset siden sommeren 2020, mens andre innsatte fikk servert fersk svineribbe. Innsatte som ønsker svinefri mat, får også utlevert pålegg med kortere holdbarhetsdato enn andre. Dette bevises ved at A i mai 2021 fikk utlevert kalkunpålegg som var to dager fra å gå ut på dato, mens innsatte som spiser svinekjøtt fikk utlevert pålegg med god holdbarhet.

Muslimske innsatte som ikke spiser svin får altså et dårligere mattilbud enn andre, og må «nøye seg» med dårligere matvarer. A opplever at den dårligere behandlingen skyldes fengselets negative fordommer mot muslimer.

A krever erstatning som følge av diskrimineringen han har blitt utsatt for.

*B fengsel har i hovedsak anført:*

#### Servering av svin

B fengsel har ikke diskriminert A på grunn av religion ved å servere ham mat som inneholder svin.

B fengsel har gode rutiner som er ment å forhindre feilservinger. Nyinnsatte har blant annet en inkomstsamtale hvor fengselet kartlegger deres religion og eventuelle matallergier/intoleranser. Fengselet har også rutiner som er ment å sørge for at korrekt spesialkost alltid er tilgjengelig. Dersom det ikke leveres nok spesialkost fra C fengsel, har fengselet et eget fryselager med spesialkost til de innsatte. Dersom fryselageret er tomt, kan fengselet også bestille mat fra et gatekjøkken i nærheten, eller kjøpe Fjordlandmiddag til de innsatte på butikken. B fengsel gir dessuten rutinemessig tilbakemelding til C fengsel når feil skjer, for å forhindre gjentakelse.

B fengsel beklager at A opplever å bli diskriminert på grunn av sin religion, og kan forsikre om at dette ikke er tilfelle. Fengselet ønsker å imøtekomme alle innsattes behov, og opplever å ha forholdsvis god kontroll på dette. Selv om rutinene i utgangspunktet fungerer fint, kan menneskelige feil skje. Da A ble servert svinekjøtt i april 2021, var matleveransen mangelfullt merket. Da han igjen fikk servert svinekjøtt i juli 2021, hadde C fengsel ved en feil unnlatt å tilberede et svinefritt alternativ. Det er selvsagt beklagelig at innsatte får servert mat de ikke skal ha, men denne typen menneskelig svikt er det vanskelig å gjøre noe med i øyeblikket. Ingen av hendelsene skyldes en bevisst eller planlagt handling fra kjøkkenet i C eller personalet ved B fengsel. At slike feil forekommer, har uansett ingenting med diskriminering å gjøre.

Innsatte ved B fengsel får ofte servert dessert i helgene. Hvilken type dessert som serveres varierer. Dette kan for eksempel være kake, fromasj eller frukt. At dessertene noen ganger er laget med gelatin, kan ikke tolkes som at fengslet «rutinemessig» serverer gelatinholdig mat til muslimske innsatte. B fengsel opplever dessuten at innsatte som ikke spiser svin, får servert dessert som er merket spesielt for dem.

As synspunkter på middagsserveringen har vært ukjent for ledelsen ved B fengsel inntil Diskrimineringsnemnda oversendte klagen hans. Etter dette har fengselet tatt kontakt med C, og bedt dem iverksette bedre rutiner for merking av mat. Fengselet er også villig til å se nærmere på rutinene for matlevering, og vurdere om det finnes tiltak utover bedre merking av maten som kan forhindre at slike feil skjer igjen.

#### Dårligere mattilbud

B fengsel har ikke diskriminert A på grunn av religion, ved å gi ham et dårligere mattilbud enn andre.

Muslimske innsatte får ikke et dårligere mattilbud enn andre som følge av at de ikke spiser svin. De konkrete tilfellene A trekker frem, skyldes dessuten praktiske forhold som ikke har noe med hans religion å gjøre.

B fengsel ser ikke bort i fra at A kan ha fått tildelt kalkunpålegg med kortere holdbarhet enn pålegget som andre innsatte fikk. Dette skyldes imidlertid at kalkunpålegg har generelt kortere holdbarhetstid enn svinepålegg/spekemat. Pålegget leveres fra C fengsel to ganger i uken, og skal være ferskt når det kommer. C fengsel har informert om at pålegg som blir til overs, noen ganger fryses ned. De presiserer likevel at eventuelt nedfrost pålegg som hovedregel brukes ved C, og ikke videresendes til B fengsel.

I april 2021 fikk innsatte som ikke spiser svin servert kjøttkaker som hadde vært nedfrost siden 7. juli 2020. Dette skyldes at C fengsel hadde opprettet et ekstra fryselager med middager, i tilfelle kjøkkenet skulle bli rammet av korona.

Datomerkingen på kjøttkakene skyldes at de var fra dette lageret, som nå er i ferd med å bli avviklet. At kjøttkakene ble servert til innsatte som ikke spiser svin skyldtes altså praktiske forhold, ikke et ønske om å tilby enkelte innsatte ferskere mat enn andre.

A har uansett ikke blitt behandlet dårligere enn andre ved å få servert nedfrost mat. Ingen innsatte ved B fengsel får servert helt fersk eller nylaget mat. All mat blir kjøpt fra C fengsel, hvor den produseres etter kok/kjøl metoden. Maten leveres nedkjølt, noen ganger fryst, og oppbevares i kjøleskap ved B fengsel før den blir varmet opp og servert.

A har ikke krav på erstatning.

### **Nemndas vurdering**

Nemnda skal vurdere om B fengsel har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion, ved å servere muslimske innsatte mat som inneholder svin uten å informere dem om innholdet.

Nemnda skal også vurdere om B fengsel har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion, ved å gi muslimske innsatte et dårligere mattilbud enn andre.

Likestillings- og diskrimineringsloven § 6 første ledd forbyr diskriminering på grunn av religion. Forbudet omfatter også diskriminering på grunn av antakelser knyttet til religion eller livssyn, jf. § 6 annet ledd. Rekkevidden av vernet mot diskriminering på grunn av religion må tolkes i tråd med retten til religionsfrihet etter EMK art. 9 nr. 1. I likestillings- og diskrimineringslovens forarbeider, Prop. 81L (2016-2017) s. 84, uttales følgende om vernets rekkevidde:

«I saken Eweida mfl. mot Storbritannia, dom 15. januar 2013 (premiss 80-82), uttalte domstolen at retten til religionsfrihet bare omfatter holdninger av en viss klarhet, alvorlighet, sammenheng og viktighet. Religionsfriheten innebærer en rett til å gi uttrykk for religiøs tro i offentligheten. Domstolen uttalte videre at ikke enhver handling som er inspirert, motivert eller påvirket av religion utgjør et uttrykk for den religiøse troen. Handlingen må være tett knyttet til religionen. Handlinger eller unnlatelser som ikke er direkte uttrykk for troen eller som bare har fjern tilknytning til den religiøse overbevisningen, er ikke beskyttet av EMK artikkel 9 nr. 1.»

Med diskriminering menes direkte eller indirekte forskjellsbehandling som ikke er lovlig etter unntaksbestemmelsen i § 9 eller bestemmelsen om positiv særbehandling i § 11. Med direkte forskjellsbehandling menes at en person behandles dårligere enn andre blir, har blitt eller ville blitt behandlet i en

tilsvarende situasjon på grunn av religion, jf. § 7. Bestemmelsen omfatter både handlinger og unnlatelser, jf. Prop. 81L (2016-2017) s. 314.

For nemndas bevisvurdering gjelder det alminnelige beviskravet i sivile saker. Nemnda legger til grunn det faktum som etter en samlet vurdering av bevisene er mest sannsynlig, se eksempel Høyesteretts dom i HR-2020-2476-A, avsnitt 74 og 75. Dersom det etter en slik bevisvurdering foreligger absolutt bevisvil, følger det av bevisbyrderegelen i § 37 at tvilen går utover den påstått ansvarlige.

#### *Servering av svin*

Nemnda vurderer først om B fengsel har diskriminert A på grunn av religion, ved å servere ham svinekjøtt til middag i april og juli 2021.

Nemnda har kommet til at As ønske om å ikke spise svin er et beskyttet uttrykk for religion som nyter vern etter § 6. Ved vurderingen har nemnda sett hen til at det å ikke spise svin er en utbredt religiøs skikk i islam, og at mange muslimer praktiserer dette som et direkte forbud.

Nemnda legger til grunn at B fengsel har rutiner som er ment å sørge for at alle innsatte får servert mat som er i tråd med deres matpreferanser eller behov for spesialkost. Den vanlige praksisen ved fengselet er at muslimske innsatte ikke serveres mat som inneholder svin. Denne saken gjelder imidlertid tilfeller hvor fengslets rutiner svikter på en slik måte at muslimer likevel får svin servert. Saken vurderes derfor som et spørsmål om direkte forskjellsbehandling ved unnløtelse, jf. § 7. Spørsmålet for nemnda blir om fengslets unnløtelse av å overholde rutiner for kontroll med spesialkost har ført til at A behandles dårligere enn andre innsatte på grunn av religion, jf. § 7.

For at det skal foreligge direkte forskjellsbehandling, må den føre til «skade eller ulempe» for den som rammes. Det er ikke krav om kvalifisert dårligere behandling, men «helt marginale og ubetydelige ulemper vil ikke oppfylle kravet», jf. Prop. 81 L (2016-2017) s. 314. Forarbeidene gir med dette henvisning på en terskel for hva som innebærer en ulempe i lovens forstand. Ved vurderingen skal det tas utgangspunkt i en konkret og objektiv vurdering.

Nemnda har kommet til at svikten i fengslets rutiner innebærer en ulempe i lovens forstand. Ved vurderingen har nemnda særlig sett hen til hvilken grad av ulempe rutinesvikten innebærer for A, og rutinesviktens hyppighet.

Svikten i fengslets rutiner har ført til at A har inntatt svinekjøtt, hvilket oppleves som uforenelig med hans tro. Problemet blir også forverret ved at feilen har skjedd gjentatte ganger. Når fengselet i tillegg ikke får bukt med utfordringene tilknyttet manglende kontroll på innholdet i maten, blir A satt i en posisjon hvor det er vanskelig å stole på at han kan spise den maten som serveres. Det må også tillegges vekt at A er innsatt i et fengsel og dermed ikke

kan velge å spise andre steder. Ulempen rutinesvikten medfører for A er dermed ikke ubetydelig, og kan gripe inn i retten hans til religionsutøvelse.

Partene er enige om at svikten i fengselets rutiner har medført at muslimske innsatte har fått servert svinekjøtt ved to anledninger over en periode på kun fire måneder. Dersom rutinene ikke forbedres, vil dette kunne bety at A må påregne at dette kan forekomme fem til seks ganger i året.

Nemnda finner grunn til å understreke at menneskelig svikt kan forekomme, og at enkeltstående feil ikke i seg selv utgjør brudd på diskrimineringsregelverket. Her er likevel rutinesvikten etter nemndas vurdering for omfattende til at de gjentatte feilserveringene utelukkende kan forklares ved henvisning til enkeltstående, menneskelig svikt.

Nemnda har på bakgrunn av dette kommet til at B fengsel har diskriminert A på grunn av etnisitet, ved å servere ham svinekjøtt uten å informere om matens innhold. Klagen har på dette punktet ført frem.

Nemnda tar deretter stilling til om A har blitt diskriminert på grunn av etnisitet ved at fengselet av og til serverer de innsatte desserter som inneholder gelatin, uten å informere om at desserten er laget med produkter av svin.

På samme måte som ved vurderingen over, blir spørsmålet om den påståtte forskjellsbehandlingen er over terskelen for hva som er en ulempe i lovens forstand, jf. § 7. Helt marginale eller ubetydelige ulemper når ikke opp til lovens krav om å «behandles dårligere».

Det er ikke opplagt at forbudet mot å innta svin i islam også innebærer et forbud mot å innta animalske produkter laget av svin. Nemnda finner likevel at dette er et vernet uttrykk for religion etter § 6. As unnlattelse av å spise gelatin eller andre animalske produkter laget av svin har en direkte tilknytning til hans religiøse overbevisning, og er en utbredt praksis blant muslimer.

Nemnda legger til grunn at fengselet serverer ulike typer desserter, og at de fleste dessertene ikke inneholder gelatin. A har ikke konkretisert hvor ofte det serveres desserter med gelatin. Han har heller ikke bestridt fengselets påstand om at innsatte som ikke spiser svin, får servert dessert som er spesielt merket for dem. A er heller ikke avhengig av å kunne spise dessert på samme måte som han må kunne spise det som serveres til middag.

Etter en helhetlig vurdering har nemnda kommet til at ulempen A opplever ved å tidvis få servert gelatinholdige desserter, er begrenset. Dersom de innsatte hovedsakelig fikk servert dessert med gelatin, kunne vurderingen blitt annerledes.



A blir dermed ikke dårligere behandlet enn andre innsatte på grunn av religion, ved at B fengsel tidvis serverer desserter som inneholder gelatin. Klagen har på dette punktet ikke ført frem.

Nemnda finner likevel grunn til å presisere at fengselet bør etterstrebe å tilby muslimske innsatte et likeverdig alternativ til gelatinholdig dessert, de dagene dette serveres. Fengselet bør også rutinemessig opplyse om at desserter som inneholder gelatin, kan være laget med produkter som inneholder svin.

#### *Dårligere mattilbud*

Nemnda vurderer avslutningsvis om B fengsel har handlet i strid med forbudet mot diskriminering på grunn av religion, ved å gi muslimske innsatte et dårligere mattilbud enn andre.

Nemnda legger til grunn at fengselet har servert A kjøttkaker som hadde vært frosset ned siden sommeren 2020, og tildelt ham kalkunpålegg som var nær å gå ut på dato. Etter nemndas vurdering når imidlertid ingen av disse hendelsene opp til terskelen for hva som er å anse som en ulempe etter likestillings- og diskrimineringsloven § 7.

Nemnda kan heller ikke se at klager har vist til øvrige omstendigheter som tilsier at B fengsel gir muslimske innsatte et kvalitativt dårligere mattilbud enn andre innsatte.

B fengsel har dermed ikke diskriminert A på grunn av religion, ved å gi muslimske innsatte et dårligere mattilbud enn andre. Klagen har på dette punktet ikke ført frem.

#### *Erstatning*

Nemnda har kommet til at diskriminering har skjedd, hvilket aktualiserer spørsmålet om erstatning. Nemndas myndighet til å tilkjenne erstatning følger av diskrimineringsombudsloven § 12 andre ledd. Nemnda kan enstemmig treffe vedtak om erstatning ved brudd på bestemmelsene i for eksempel likestillings- og diskrimineringsloven.

Eventuell erstatning skal dekke As økonomiske tap som følge av diskrimineringen, jf. likestillings- og diskrimineringsloven § 38 tredje ledd. A har imidlertid ikke sannsynliggjort at han har hatt et økonomisk tap. De alminnelige erstatningsrettslige betingelsene er dermed ikke oppfylt. Nemnda har som følge av dette kommet til at erstatning ikke tilkjennes etter § 38 tredje ledd.

Vedtaket er enstemmig.

Sak 21/258

**Diskrimineringsnemnda har fattet følgende vedtak:**

B fengsel har diskriminert A på grunn av religion.

Torstein Frantzen  
nemndleder

Usman Ivar Shakar

Møyfrid Eggebø